

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในท่ามกลางวิกฤตทางสังคมในทุกด้านอย่างที่ปรากฏอยู่ในระหว่าง พ.ศ. 2540-พ.ศ. 2545 ได้นำไปสู่การยอมรับร่วมกันถึงความจำเป็นในการปฏิรูปสังคมอย่างรอบด้านเพื่อแก้ปัญหาสังคมในทุกระดับและสร้างสังคมที่มีฐานมั่นคง มีความเข้มแข็งทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง สามารถเผชิญกับสังคมโลกที่มีการเคลื่อนไหวอย่างรวดเร็วและซับซ้อน ในภาวะดังกล่าวนี้จะอาศัยการแก้ปัญหาผ่านโครงสร้างของภาครัฐแต่เพียงฝ่ายเดียวนั้น ไม่ได้อีกต่อไป จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยทุกส่วนของสังคมเข้ามาร่วมกันคิด ร่วมกันแก้ปัญหา หรืออาศัยการแก้ปัญหาผ่านขบวนการประชาสังคม (civil society) ให้ทุกส่วนของสังคมสามารถร่วมใช้ศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

ในจำนวนปัญหาที่สำคัญของกระบวนการพัฒนาทางการเมือง คือปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง (political participation) เมื่อพิจารณาจากขอบเขตและความหมายของการพัฒนาทางการเมืองมีส่วนเกี่ยวข้องกับความเท่าเทียมกันของประชาชน ความสามารถของระบบการเมืองที่จะดูดซับกลุ่มทางสังคมต่างๆ ที่มีความต้องการเข้ามามีบทบาทในกระบวนการตัดสินใจของรัฐบาล การพัฒนาประชาธิปไตย ตลอดจนการเสริมสร้างระบบการเมืองสมัยใหม่ การมีส่วนร่วมทางการเมืองถือว่าเป็นลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของระบบการเมืองสมัยใหม่ ทั้งนี้ เนื่องจากประชาชนมักมีความตื่นตัวหรือสนใจในทางการเมืองสูงกว่าในระบบจารีตประเพณี อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมทางการเมืองนี้มีลักษณะแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของระบบการเมืองสมัยใหม่ โดยที่แอนโทนี กิดเดนส์ (Anthony Giddens, 2000) ได้กล่าวว่า “การเมืองแนวใหม่” มุ่งเน้นว่าอำนาจมาจากประชาชนไม่ใช่เป็นการช่วงชิงอำนาจรัฐของผู้แทน อำนาจของประชาชนจะกระจายตัวออกไปทุกพื้นที่ ไม่รวมตัวหรือรวมศูนย์อยู่ที่ภาครัฐหรือพรรคการเมือง ซึ่งจะเป็นการเพิ่มบทบาทให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองมากขึ้น

ดังนั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจึงเป็นตัวแปรที่สำคัญต่อความมีเสถียรภาพทางการเมือง การตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนมีผลให้ระบบการเมืองทันสมัยขึ้น ผู้นำฝ่ายตรงข้ามอาจใช้ประชาชนเป็นเครื่องมือท้าทายอำนาจของผู้นำในอำนาจซึ่งอาจนำมาซึ่งความ

วุ่นวายทางการเมืองได้ นักทฤษฎีตะวันตกหลายคนได้พยายามแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมทางการเมืองกับความไม่มีเสถียรภาพทางการเมือง โดยได้แสดงให้เห็นว่าเมื่อประชาชนมีความหวังขึ้นมีความต้องการมากขึ้นในสิ่งต่างๆ ในชีวิต เนื่องจากสังคมมีความเจริญขึ้นจะเป็นผลให้ประชาชนเรียกร้องต่อระบบการเมืองให้ตอบสนองความต้องการของตนที่เพิ่มมากขึ้น และการเรียกร้องของประชาชนมักปรากฏอยู่ในระบบการเมืองมักตอบสนองได้ไม่เต็มที่ จุดนี้เองที่ทำให้เกิดความไม่พอใจหรือความคับข้องใจขึ้นทำให้ประชาชนเริ่มต้นตัวทางการเมืองและผลักดันตนเองให้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อกดดันให้ประชาชนตัดสินใจตามความต้องการของตัวเอง เมื่อระบบการเมืองยังไม่สามารถสนองตอบให้เป็นที่พอใจได้ ประชาชนจะเปลี่ยนการกดดันแบบสันติมาเป็นแบบการใช้ความรุนแรงและเมื่อถึงจุดนี้ ระบบการเมืองจะพบกับความระส่ำระสายไร้เสถียรภาพได้ (สุจิต บุญบงการ 2537 : 35)

เนื่องจากทฤษฎีตะวันตกไม่ได้คำนึงถึงข้อเท็จจริงที่ว่าในประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศรวมทั้งประเทศไทยเอง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นเรื่องที่ถูกชักจูงหรือปลุกปั่น โดยผู้นำมากกว่าเป็นเรื่องของความต้องการของประชาชนเอง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจึงเป็นเครื่องมือของผู้นำทางการเมืองในการสร้างฐานอำนาจให้กับตน และโค่นล้มผู้นำฝ่ายตรงกันข้าม การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นเรื่องที่ผู้นำบางกลุ่ม หยิบยื่นให้กับประชาชนเพื่อประโยชน์ทางการเมืองของกลุ่มตน การที่ประชาชนมีสิทธิเลือกตั้ง หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. 2475 ไม่ได้เกิดจากการเรียกร้องของประชาชนเอง แต่เป็นเรื่องที่คณะราษฎรใช้เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับการปกครองของตนและหลังจากนั้นเป็นต้นมาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนได้กลายเป็นเครื่องมือทางการเมืองของผู้นำกลุ่มต่างๆ การต่อสู้ระหว่างผู้นำทหารกับผู้นำพลเรือนได้เป็นเรื่องของการต่อสู้ระหว่างการเพิ่มกับการลดการมีส่วนร่วมทางการเมืองและแม้ว่าในตอนหลังฝ่ายทหารจะได้ยอมรับการมีส่วนร่วมทางการเมืองแล้วก็ตาม ประเด็นที่ต่อสู้ระหว่างฝ่ายพลเรือนกับทหารก็ยังมีอยู่ในเรื่องของรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ดังนั้นประเด็นในเรื่องความสัมพันธ์ข้างต้นระหว่างการมีส่วนร่วมทางการเมืองกับสถาบันทางการเมืองต่างๆ จึงน่าสนใจที่จะศึกษาเพื่ออธิบายการพัฒนาทางการเมืองของไทยให้กระจ่างชัดเจน

อย่างไรก็ตามในการสร้างความเป็นประชาสังคมในสังคมทั้งระบบนั้นจำเป็นต้องมีการส่งเสริมขบวนการประชาสังคมและความเป็นชุมชนในทุกระดับของสังคม ตั้งแต่ระดับฐานรากของสังคม นั่นก็คือในระดับชุมชนท้องถิ่นซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในทุกภูมิภาคของประเทศ ส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นเหล่านั้นเข้มแข็ง มีพลัง สามารถพึ่งพาตนเอง และมีส่วนร่วมกำหนดทิศทางและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นผ่านการรวมตัวและเรียนรู้ร่วมกันในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชน

และจากความเข้มแข็งของชุมชนที่เป็นฐานรากก็จะนำไปสู่การรวมตัวเป็นเครือข่ายประชาสังคมในระดับตำบล อำเภอ จังหวัด และประเทศที่เข้มแข็งได้ ซึ่งเป็นวิถีทางในการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนและมีความยืดหยุ่นในการที่จะปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมและรวดเร็ว การส่งเสริมความเคลื่อนไหวทางสังคมตามแนวคิดดังกล่าวนี้ จำเป็นต้องมีข้อมูลท้องถิ่นที่เป็นระบบและมีการเตรียมโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม (civic infrastructure) ที่รอบคอบ เนื่องจากเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะรองรับการริเริ่มและผลักดันกระบวนการทางสังคมที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นให้เคลื่อนไปข้างหน้าอย่างรวดเร็วและมีพลัง

โครงการจัดการน้ำเสียเขตควบคุมมลพิษจังหวัดสมุทรปราการ หรือที่รู้จักกันทั่วไปว่าโครงการบำบัดน้ำเสียคลองด่าน เป็นอีกโครงการสิ่งแวดล้อมและการจัดการมลพิษโครงการแรกของประเทศไทยที่สะท้อนอย่างชัดเจนถึงกระบวนการการทุจริตคอร์รัปชันที่มีการแบ่งปันผลประโยชน์ทั้งในกลุ่มผู้บริหารประเทศ นักการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่น ข้าราชการระดับสูง บริษัทที่ปรึกษาด้านสิ่งแวดล้อม ตลอดจนแหล่งเงินกู้ต่างชาติ โครงการนี้ได้รับการเรียกขานติดปากว่า “โครงการบำบัดน้ำเสียคลองด่าน” อันเป็นการเรียกตามสถานที่ตั้งของระบบบำบัดน้ำเสียที่อยู่ในท้องที่ตำบลคลองด่าน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ชาวคลองด่านและชาวบ้านท้องที่ใกล้เคียงเริ่มต้นคัดค้านโครงการนี้จากฐานของความห่วงกังวลเรื่องผลกระทบของการดำเนินการต่อสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิต เนื่องจากพื้นที่คลองด่านจัดอยู่ในเขตพื้นที่สีเขียวภายใต้สภาพของแผ่นดินชายเลนริมทะเลอ่าวไทยตอนใน ระบบนิเวศของพื้นที่นี้ทิ้งร่องรอยประปราย เป็นแหล่งอาชีพและหลังพิงทางเศรษฐกิจของผู้คนท้องถิ่นแทบทั้งหมด การถูกกำหนดให้กลายเป็นพื้นที่สำหรับรองรับและจัดการน้ำเสียทั้งจากแหล่งชุมชนและอุตสาหกรรม ของทั้งจังหวัดจึงนับเป็นภาระที่หนักเกินกว่าจะยอมรับ

อย่างไรก็ตาม ในภายหลังประเด็นการคัดค้านโครงการได้ขยายและพัฒนาสู่มิติอื่นๆ อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการยกระดับขึ้นสู่การต่อสู้กับความไม่ชอบธรรม ความไม่โปร่งใส การละเลยและละเมิดกฎหมาย ตลอดจนการทุจริตคอร์รัปชันจากโครงการที่ถูกผูกขาด การรับรู้และการตัดสินใจเฉพาะในหมู่ผู้ผลักดันเพียงไม่กี่คน ในที่สุดโครงการบำบัดน้ำเสียคลองด่าน กลับกลายเป็นโครงการที่กลุ่ม องค์กร และสถาบันต่างๆ พากันให้ความสนใจเข้าร่วมติดตามตรวจสอบมากที่สุดโครงการหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็ภาคประชาชน ภาคองค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันวิชาการ ฝ่ายนิติบัญญัติ ตลอดจนฝ่ายบริหาร ยังผลให้พบหลักฐานแห่งความไม่ถูกต้องและความไม่ชอบมาพากลจำนวนมาก กระทั่งในที่สุดรัฐบาลจำเป็นต้องสั่งระงับการก่อสร้างโครงการเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2546 ก่อนจะดำเนินการสะสางเรื่องนี้อย่างยืดเยื้อมาจนถึงปัจจุบัน

การร้องเรียนของชาวบ้านที่ขอให้รัฐบาลตรวจสอบความไม่โปร่งใสของโครงการเริ่มขึ้นอย่างเป็นทางการครั้งแรกเมื่อชาวตำบลคลองด่าน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ และชาวตำบล

สองคลอง อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ประมาณ 1,500 คน ร่วมกันเดินทางมาชุมนุมที่บริเวณ ลานพระบรมรูปทรงม้ารัชกาลที่ 5 เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2542 เพื่อยื่นหนังสือร้องเรียนถึงนายกรัฐมนตรี ชวน หลีกภัย เมื่อนับจากวันเริ่มต้นคัดค้านจนกระทั่งถึงวันที่โครงการถูกยกเลิกไป ชาวบ้านทั้งสอง ตำบลได้ทำหนังสือร้องเรียนหลายฉบับเพื่อยื่นถึงหน่วยงานทุกแห่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ นอกจากนี้การยื่นถึงผู้บริหารสูงสุดของประเทศแล้ว ยังได้ยื่นต่อกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งเป็นเจ้าของโครงการ โดยตรงถึงกระทรวงมหาดไทย ในฐานะผู้ดูแลผังเมืองของพื้นที่ก่อสร้างโรง บำบัดน้ำเสียถึงจังหวัดสมุทรปราการ ในฐานะเจ้าของพื้นที่และผู้ที่จะต้องรับผิดชอบโครงการต่อไป ในอนาคต ถึงองค์การบริหารส่วนตำบลคลองด่าน ซึ่งมีอำนาจอนุมัติให้ใช้ที่ดินคลองด่าน รวมถึง แหล่งเงินทุนหลักของโครงการ คือ ธนาคารพัฒนาเอเชีย (ASIAN DEVELOPMENT BANK :ADB)

นอกจากนั้นมีการร้องเรียนถึงหน่วยการตรวจสอบอื่นๆ อีก เช่น สำนักงาน คณะกรรมการ ป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) คณะกรรมการการเลือกตั้ง ทั้งของ สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา การยื่นฟ้องร้องต่อศาลปกครอง การถวายฎีกาต่อพระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวฯ

อาจกล่าวได้ว่า โครงการนี้เป็นโครงการที่ถูกตรวจสอบมากที่สุดโครงการหนึ่ง ทั้งการ เข้ามาตรวจสอบจากฝ่ายบริหาร นิติบัญญัติ ตุลาการ และภาคประชาชน ซึ่งรวมถึงการตรวจสอบจาก ชุมชนองค์กรพัฒนาเอกชนและเครือข่ายประชาสังคมทั้งภายในประเทศและต่างประเทศถึงที่สุดแล้ว การเข้ามาตรวจสอบโครงการของชาวบ้านและหน่วยงานต่างๆ ได้นำไปสู่ข้อสรุปที่ตรงกันว่าโครงการนี้ จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชน อาชีพ วิถีชีวิตของชาวคลองด่านและชุมชนใกล้เคียง อีกทั้งยังมี ความไม่โปร่งใสในหลายขั้นตอน ตั้งแต่ขั้นการเตรียมการเพื่อนำไปสู่การอนุมัติโครงการ การทำ สัญญาการจัดเตรียมและการซื้อที่ดิน รวมถึงการดำเนินการก่อสร้างโครงการผลจากการตรวจสอบ ส่วนใหญ่มีข้อเสนอให้ยับยั้งโครงการไว้ก่อนจนกว่าจะหาแนวทางแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม และโครงการนี้ก็มียันต้งยุติลงชั่วคราวตามข้อสรุปจากหลายฝ่ายและจากกระแสการกดดันทางสังคม

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาพัฒนาการของประชาธิปไตยและการมี ส่วนร่วมทางการเมืองของการเมืองภาคประชาชนของชาวบ้าน ในนามกลุ่มปกป้องสิทธิ (คลองด่าน และสองคลอง) อำเภอบางปะอง จังหวัดสมุทรปราการ ในฐานะเป็นปรากฏการณ์ของกระบวน เคลื่อนไหว ทางสังคมบนพื้นฐานประชาธิปไตย

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

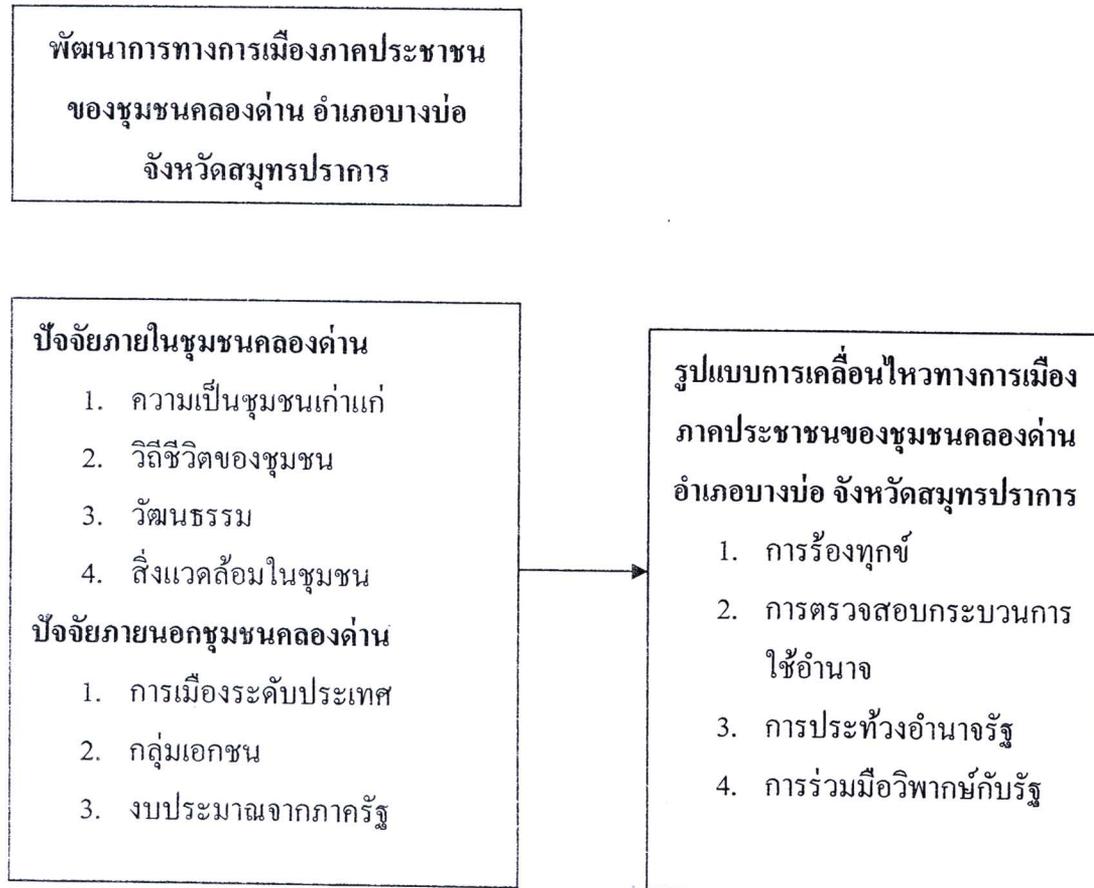
2.1 เพื่อศึกษาพัฒนาการทางการเมืองภาคประชาชนของชุมชนคลองด่าน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

2.2 เพื่อศึกษารูปแบบการเคลื่อนไหวทางการเมืองภาคประชาชนของชุมชนคลองด่าน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

2.3 เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคในการดำเนินรูปแบบการเคลื่อนไหวทางการเมืองภาคประชาชนของชุมชนคลองด่าน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาได้นำเสนอผังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

4.1 การเมืองภาคประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองในระดับต่าง ๆ ได้อย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน เช่น การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การเข้าร่วมปฏิบัติการ และการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองในเวทีสาธารณะต่าง ๆ ได้อย่างเสมอภาคและเท่าเทียม

4.2 พัฒนาการการเมืองภาคประชาชน หมายถึง ประวัติความเป็นมาของการรวมกลุ่มทางการเมืองในรูปแบบการเมืองภาคประชาชนของชุมชนคลองด่าน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ตั้งแต่ก่อนเกิดปัญหาโครงการบ่อบำบัดน้ำเสียคลองด่าน จนถึงปัจจุบัน

4.3 รูปแบบการเคลื่อนไหวทางการเมืองในลักษณะการเมืองภาคประชาชน หมายถึง แนวทางการเคลื่อนไหวต่อสู้ และยุทธวิธี ของขบวนการทางสังคม มี 4 รูปแบบ ได้แก่

4.3.1 การเคลื่อนไหวร้องทุกข์ หมายถึง การเรียกร้องให้รัฐเข้ามาแก้ไขปัญหาที่ไม่ได้รับการเหลียวแลซึ่งจะเป็นการเคลื่อนไหวที่มากกรณีที่สุด แต่ก็สามารถนำไปสู่เส้นทางที่สามารถรับผิดชอบตนเองได้มากขึ้น จนไปถึงการยกเลิกแนวคิดพึ่งพารัฐไปพร้อมกัน

4.3.2 การเคลื่อนไหวที่มุ่งตรวจสอบกระบวนการใช้อำนาจรัฐ หมายถึง ทิศทางการเคลื่อนไหวของปัญญาชน และองค์กรประชาชนในเมืองมากกว่าระดับรากหญ้า ไม่ใช่เจ้าของปัญหาโดยตรงแต่หวังใยผลประโยชน์ส่วนรวมและเรื่องถูกผิดในบ้านเมือง การเคลื่อนไหวที่โดดเด่น เช่น การต่อต้านพฤติกรรมทุจริตในการจัดซื้อยาและเวชภัณฑ์ การต่อต้านคอร์ปชั่น เป็นต้น

4.3.3 การประท้วงอำนาจรัฐและเรียกร้องการถ่ายโอนอำนาจที่รัฐเคยมีมา หมายถึง การตัดสินใจของรัฐที่ส่งผลถึงประชาชน โดยเฉพาะคนในท้องถิ่นในโครงการต่างๆ จนเกิดการยืนยันว่าควรให้ชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจหรือมีส่วนร่วมเห็นชอบด้วย เช่น กรณีท่อก๊าซโรงไฟฟ้าหินกรูด-บ่อนอก และ พ.ร.บ. ป่าชุมชน เป็นต้น

4.3.4 การร่วมมือเชิงวิพากษ์กับรัฐ (critical cooperation) หรือความผูกพันในเชิงสร้างสรรค์เพื่อเบียดแย่งพื้นที่ในกระบวนการใช้อำนาจมาเป็นของประชาสังคม หมายถึง ลักษณะที่ก้ำกึ่งระหว่างการถ่วงดุลกับการร่วมมือ คือเป็นการเคลื่อนไหวที่พยายามหาทางถ่ายโอนอำนาจบางด้านของรัฐมาสู่ประชาชน ด้วยการเน้นความสามารถในการดูแลประชาชนมากกว่าการประท้วงหรือการเผชิญหน้ากับรัฐโดยตรง เช่น คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน (กป.อพช.) และ องค์กรพัฒนาเอกชน (A non-governmental organization : NGO) ที่อยู่ในเครือข่ายของสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา เป็นต้น

4.4 ปัจจัยภายใน หมายถึง ปัจจัยต่างๆ ภายในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวต่อโครงการบ่อน้ำบาดน้ำเสียของชุมชนคลองด่าน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ได้แก่ ความเป็นชุมชนเก่าแก่ วิถีชีวิตของชุมชน วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในชุมชน

4.5 ปัจจัยภายนอก หมายถึง ปัจจัยต่างๆ ภายนอกชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวต่อโครงการบ่อน้ำบาดน้ำเสียของชุมชนคลองด่าน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ได้แก่ การเมืองระดับประเทศ กลุ่มเอกชน และงบประมาณจากภาครัฐ

4.6 โครงการบ่อน้ำบาดน้ำเสียคลองด่าน หมายถึง โครงการจัดการน้ำเสียเขตควบคุมมลพิษจังหวัดสมุทรปราการ สร้างขึ้นเพื่อรวบรวมน้ำเสียจากแหล่งกำเนิดหลักต่างๆ ทั้งบ้านพักอาศัย สถานประกอบการ และโรงงานอุตสาหกรรม ในเขตชุมชนชั้นในที่มีประชากรหนาแน่นทั้งหมดมาเข้ารับการบำบัดให้ได้มาตรฐาน ก่อนที่จะระบายทิ้งสู่สิ่งแวดล้อม

4.7 ชุมชนคลองด่าน หมายถึง กลุ่มชาวบ้านที่อาศัยอยู่ใน หมู่ที่ 9 หมู่ที่ 11 และหมู่ที่ 12 ของตำบลคลองด่าน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

5.1 ทำให้ทราบถึงพัฒนาการทางการเมืองภาคประชาชนของชุมชนคลองด่าน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

5.2 ทำให้ทราบถึงรูปแบบการเคลื่อนไหวทางการเมืองภาคประชาชนของชุมชน คลองด่าน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

5.3 ผลจากการทำวิจัยนำไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองของจังหวัดสมุทรปราการ และส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากยิ่งขึ้น